

ПРОЕКТНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ РЕДАКТОРОВ

Анализируются преимущества использования метода проектов в учебной деятельности будущих редакторов. Наводятся методические рекомендации относительно реализации учебных проектов студентов (специальность «Издательское дело и редактирование»).

PROJECT TECHNOLOGY IN THE PROCESS OF PREPARATION OF FUTURE EDITORS

The superiorities of using project technology in an educational activity of future editors are described in the article. Methodological recommendations are pointed in relation to realization of student educational projects (specialization «Publishing and Editing»).

Стаття надійшла 08.10.08

УДК 001.814 / 378.147

Г. В. Сілкова

Рівненський державний гуманітарний університет

МЕТОДИКА ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕФЕРУВАННЯ ЯК ПРЕДМЕТ ВИКЛАДАННЯ

Серед різних способів згортання змісту інформації реферуванню належить особлива роль. Інформаційний реферат містить стислий виклад змісту первинного документа за умови збереження його основних положень та висновків. Як інформаційна модель первинного документа реферат використовується в різноманітних інформаційних процесах, тому володіння методикою інформаційного реферування є складовою підготовки фахівців інформаційних установ та видавничих організацій. Навчальна дисципліна «Методика реферування» повинна включати такі теми: «Теоретико-методичні основи інформаційного реферування», «Методи реферування», «Види інформаційних рефератів та особливості їх підготовки».

Роль обміну науковою інформацією та потреба у згортанні її змісту в процесах комунікації усвідомлювалася вченими ще у XVIII ст. Пошук способів згортання змісту документів ведеться фахівцями впродовж багатьох десятиліть. Проте й сьогодні ця проблема не тільки не втратила своєї актуальності, але й одержала новий поштовх розвитку.

Об'єктами дослідження були процеси анотування, реферування, предметизації та індексування. Чимало уваги приділено проблемам створення інформаційних рефератів. Серед усього масиву відомих публікацій слід виокремити фундаментальну працю В. Соловйова, присвячену теоретичним та практичним аспектам підготовки рефератів та їх редагуванню [2].

Процеси створення системи реферативних журналів України та методичні засади їх підготовки розглянуто в публікаціях Л. Кочубей [4].

Наукові праці М. Сороки узагальнили теоретичні підходи та практичний досвід реферування літератури українськими інформаційними центрами [8].

У монографії М. Сороки відображено також історію формування української системи реферативної інформації [8].

Можна констатувати, що досліджено теоретичні підвалини функціональної сутності інформаційних рефератів, методичні прийоми реферування документів, редагування текстів рефератів. Досліджено історію виникнення та розвитку системи реферативної інформації в окремих країнах та Україні зокрема. Обговорено практичні аспекти створення інформаційних рефератів та реферативних журналів. Ведуться розробки способів автоматизації реферування із застосуванням сучасних комп'ютерних технологій.

Чому ж методика реферування продовжує хвилювати фахівців інформаційної сфери, зокрема, видавничої справи? Відповідь на це питання слід шукати в процесах функціонування та накопичення інформації у сучасному суспільстві. Розвиток системи реферативних журналів, потреба у реферуванні наукових публікацій у журналах та наукових збірниках, створення реферативних баз даних та анотування видань і, зрештою, вміння виявляти у великих масивах релевантні змістові положення, стисло й змістовно передавати основні положення власних наукових розробок або міркувань з певного питання в усному виступі — це все спричиняє потребу володіння методикою реферування фахівцями різних професій.

Вивчення способів згортання змісту документної інформації студентами різних спеціальностей має свої особливості, які зумовлюють загальні положення змісту навчальної дисципліни та теми, профілізовані відповідно до професійних програм спеціальностей.

Розгляд інформаційного реферування слід вести у системі всіх поширених способів згортання змісту інформації: бібліографування; індексування; предметизації; систематизації; фрагментування; анотування; реферування. Розглянемо їх докладніше.

Бібліографування — це процеси підготовки (створення, виробництва) бібліографічної інформації, які завжди орієнтуються на споживача інформації (абстрактного, потенційного чи конкретного, групового чи індивідуального) [3, с. 14]. Результат бібліографування — бібліографічна інформація у формі бібліографічного опису документа або певного масиву документів. Бібліографічна інформація, як зазначено в термінологічному словнику — це інформація про документ (його частину чи документальний потік, документальний масив) опублікований шляхом видання чи депонування, яка створюється з метою інформування споживача про існування документа, його зовнішні (формальні) ознаки, **зміст** [виділено нами — Г. С.] та інші властивості [3, с. 18–19].

Інформування користувачів про зміст вихідних документів здійснюється методом бібліографування через бібліографічний опис документа (інформування про первинний документ або його частину) або через бібліографічний посібник (список, огляд, покажчик). Це можна розглядати як розкриття окремих тем у формі надання користувачеві літератури про них.

Однак бібліографічна інформація являє собою достатньо високий ступінь згортання змісту інформації, яке фахівці визначають як макроаналітичне згортання інформації [1]. Бібліографічний опис подає зміст вихідного документа фактично лише на рівні відображення його у назві вихідного джерела. Опосередкованими даними про зміст можуть слугувати: прізвище автора (авторів), якщо вони є достатньо відомими фахівцями певної галузі, та відомості про місце видання або відповідальну установу. На практиці назви книг та статей, особливо літератури соціально-політичного, історичного, гуманітарного змісту, неінформативні і мають, часто-густо, публіцистичне або емоційно-художнє забарвлення. Отож бібліографування, як спосіб подання змісту документа, не може правити надійним джерелом інформування користувачів про зміст вихідної інформації. Це обмежує його використання в багатьох інформаційних процесах.

Індексування можна розглядати як процес відображення змісту документа і / або **сміслового значення** [підкреслено нами — Г. С.] інформаційного запиту інформаційно-пошуковою мовою [1, с. 91].

Автори наведеного визначення розглядають як результат індексування — пошуковий образ документа, що виражає основний зміст документа у формі набору індексів (лексичних одиниць) ППМ, що відповідають основним предметам та аспектам змісту документа [1, с. 91].

Подана дефініція не суперечить визначенню, наведеному у вже згадуваному термінологічному словнику, де індексування розглянуто як операцію представлення результатів аналізу документа в пошуковому обрізі документа елементами інформаційно-пошукової мови чи в термінах природної мови [3, с. 39]. В останньому визначенні зосереджено увагу на методиці індексування, позаяк у першому — на сутності цього процесу як способу мікроаналітичного згортання інформації. З огляду на мету нашої статті, визначення, наведене у навчальному посібнику «Аналітико-синтетична переробка інформації» [1], розкриває значення індексування для представлення змісту вихідного документа в інформаційних процесах.

Індексування може бути координатним, що передбачає передачу основних аспектів змісту документа як набору ключових слів [1; 2; 5].

Однак індексування забезпечує, передусім, процеси формування довідково-пошукового апарату та пошук релевантної інформації за запитом користувачів. Передача змісту документа у вигляді набору ключових слів лише конкретизує цей зміст, але фактичних відомостей не подає.

Різновидом індексування можна розглядати предметизацію як визначення предметної рубрики, що відповідає змісту документа [3, с. 39] або предметне індексування засобами мови предметних рубрик [1, с. 281].

Результат предметизації — предметна рубрика — це коротке словесне визначення предмета та (або) аспекту, яке характеризує зміст, призначення і форму документа [3, с. 39].

Іншим різновидом індексування є систематизація, яке автори посібника «Аналітико-синтетична переробка інформації» визначають як класифікаційне індексування, тобто присвоєння даним або документам класифікаційних індексів згідно з принципами будь-якої класифікаційної ПІМ [1, с. 282]. Результат систематизації — класифікаційний індекс, що забезпечує в інформаційних процесах завдання інформаційного пошуку документа. Індекс, хоча й відображає тему документа, але зрозумілий лише інформаційним працівникам. Для користувачів цих відомостей він становить кодовану інформацію.

Таким чином, з усіх різновидів індексування, лише координатне надає користувачеві уявлення про основні аспекти змісту документа, але й воно не передає основних змістових відомостей з нього.

Анотування як процес згортання змісту документа передбачає скорочення його обсягу до характеристики призначення та форми документа, його основних змістових аспектів. Результатом анотування є анотація, яку можна розглядати як коротку характеристику документа з погляду його змісту, призначення, форми та інших особливостей, стислий коментар або пояснення щодо документа, його призначення чи форми, а іноді навіть короткий нарис, що додається, як правило, у вигляді примітки після бібліографічного опису документа [3, с. 18].

Отже, анотування, як процес складання анотацій, дозволяє одержати такий результат макроаналітичного згортання змісту документної інформації, який надає користувачеві можливість пошуку необхідного документа.

Виявлення та уточнення змісту ключових положень документа здійснює користувач. І хоча анотація порівняно з усіма вищенаведеними способами характеристики змісту документа, надає найбільш повну і цілісну характеристику сутнісних аспектів змісту, вона не може забезпечити заміну першоджерела в усіх інформаційних процесах.

При створенні інформаційно-пошукових масивів поширення набула така методика перетворення змісту документа як фрагментування [9]. Методика фрагментування ґрунтується на відборі з вихідного документа ключових положень змісту, тобто фрагментів, що відповідають проблемним напрямкам конкретної інформаційної системи та передають у авторській формі зміст публікацій стосовно проблемних і тематичних рубрик. Кожному фрагменту публікації надається сукупність індексів, що структурують його зміст. Доповнені бібліографічними описами публікацій, з яких їх взято, фрагменти інформації заносяться у БД для пошуку за предметом змісту окремого фрагмента тексту.

Така методика переробки вихідного документа дозволяє забезпечити пошук релевантної інформації у певному масиві, проте в процесі фрагментування порушується логічна цілісність змісту первинного документа.

Найбільш поширеним способом згортання змісту вихідної інформації, який дозволяє зберегти у результаті опрацювання змістові положення, є реферування. Інформаційний реферат, як результат мікроаналітичного процесу згортання змісту вихідної інформації, є системним викладом змісту документа (основних ідей, методів дослідження, результатів і т. п.) з основними фактичними відомостями та висновками [3, с. 38].

Таким чином, мета реферування — передача у тексті вторинного документа фактографічної інформації у вигляді ключових положень змісту вихідного документа.

Збереження в інформаційному рефераті основних фактичних відомостей та висновків опрацьованого документа, зумовило розгляд його як інтегральної інформаційної моделі документа, яка може замінювати першоджерело в багатьох інформаційних процесах від реферативних баз даних, електронних каталогів, реферативних покажчиків та журналів до форм інформаційного забезпечення запитів окремих користувачів.

Практика викладання методики реферування у вищому навчальному закладі зумовила потребу у розмежуванні понять «інформаційне реферування» та «тематичне реферування».

Інформаційне реферування — це процес згортання змісту первинної (вихідної) інформації з метою виявлення та перенесення у вторинний документ основних положень змісту та абстрагування від надлишкової інформації. Складений за цією методикою реферат є результатом інформаційного аналізу тексту вихідного документа і призначається для інформаційного забезпечення, передусім, пошукових задач користувача. Окремі види таких рефератів — інформативні та розширені, здатні забезпечити інформаційні потреби користувачів, особливо з периферійних до їх основних тем питань.

Інформаційний реферат має повну семантичну та часткову формальну залежність від первинного документа. Його створення забезпечується дотриманням вимоги об'єктивності передачі змісту першоджерела [2].

Тематичне реферування — створення реферату, у якому розкрито певну тему (проблему), шляхом виявлення інформації «під проблему» в різних вихідних джерелах, систематизації та узагальнення виявлених фрагментів інформації у новому тексті, де сформовані нові логічні зв'язки між вихідними фрагментами інформації відповідно до теми реферату. Такий реферат є результатом навчально-пізнавальної діяльності. Його мета — поглиблена характеристика теми з власними висновками укладача реферату.

Проблемно-тематичний реферат може бути текстовим оформленням результатів наукових розробок для повідомлення їх науковому співтовариству. Такий реферат може містити історіографію питання та оригінальні факти, що є результатом наукової діяльності автора [5].

Вищезазначені тематичні реферати можна використовувати для розв'язання пошукових задач, проте пошукова функція не є головним призначенням таких рефератів.

Створюючи тематичний реферат, укладач застосовує методику інформаційного, для відбору вихідної інформації, стислого її викладу та систематизації матеріалу. Подальша робота над тематичним та інформаційним рефератами розмежовується під впливом цільового призначення кожного виду реферату.

Отже, методику реферування можна вважати універсальною, бо її елементи є складовою частиною роботи з інформацією, зокрема в разі потреби стислого викладу основних положень змісту вихідної інформації.

Вивчення методики інформаційного реферування може здійснюватись як в окремому курсі, наприклад «Методика реферування», так і в комплексному «Основи інформаційно-аналітичних досліджень» або «Аналітико-синтетична переробка інформації». У Рівненському державному гуманітарному університеті вивчення методики інформаційного реферування передбачається навчальними планами спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія» і «Документознавство та інформаційна діяльність».

Для спеціалістів з книгознавства, бібліотекознавства і бібліографії читається курс «Методика реферування», де вивчається комплекс тем, пов'язаний з видовою класифікацією рефератів та методами їх підготовки.

Для фахівців з документознавства та інформаційної діяльності читається курс «Основи інформаційно-аналітичних досліджень», в якому методика реферування розглядається в системі не тільки інших способів згортання змісту первинної інформації, але й інших методик інформаційно-аналітичного опрацювання вихідної інформації для забезпечення потреб користувачів. З усіх тем інформаційного реферування студенти вивчають лише текстові способи складання інформаційних рефератів. Основну увагу приділено вивченню поаспектного методу реферування, який дозволяє не тільки здійснювати вибір та вилучення з вихідного тексту основних вихідних положень, але й навчитися виявляти та стисло передавати зміст будь-якого великого за обсягом масиву документної інформації.

Поаспектний метод реферування передбачає вибір ключових положень змісту за допомогою формалізованих схем змістових аспектів, що знижують рівень впливу суб'єктивних чинників на відбір інформації, допомагають систематизувати відібрані інформативні фрагменти і роблять тексти рефератів уніфікованими, що важливо для пошукових систем і подальших розробок способів автоматизації реферування. Формалізовані схеми змістових аспектів розроблено з урахуванням інтересів користувача до змісту документа, для забезпечення його пошукових задач. Можна констатувати, що схеми змістових аспектів відображають загальні процеси наукового пізнання, адже для укладання реферату вихідний документ є об'єктом дослідження. Це зазначає у своїх працях В. Соловійов [2]. У цьому можна пересвідчитися порівнявши

формалізовані схеми змістових аспектів та вимоги до підготовки наукової статті. Проте цільові установки з дослідження документа науковця та укладача інформаційного реферату відрізняються.

Для укладача інформаційного реферату важливо дотримуватися вимог повноти відображення основних положень документа, що реферується, об'єктивності передачі інформації без оцінок поглядів автора першоджерела, змістовності інформації, відображеної і викладеної у рефераті, стислості, тобто дотримання передбачених нормативами обсягів тексту інформаційного реферату та зрозумілості широкому загалу користувачів.

Наведена методика інформаційного реферування підкреслює спільні властивості між анотаціями та інформаційними рефератами. Серед них фахівці виокремлюють так званий індикативний реферат [2] або реферат-анотацію. Його завдання — лише вказати, про що йдеться у первинному документі, не розкриваючи зміст основних положень. Такі реферати зустрічаємо на сторінках реферативних журналів. У видавничій та книготорговельній сфері анотації виконують ще й рекламну функцію, тому містять елементи рекламування книги для широкого загалу користувачів.

Вищевикладені положення утворюють зміст навчальної дисципліни «Методика реферування». Тематичну структуру дисципліни складають такі теми: «Теоретико-методичні основи інформаційного реферування», «Методи реферування», «Види інформаційних рефератів та особливості їх підготовки».

Опанування методики реферування дозволяє навчитися не тільки створювати інформаційні реферати, але й здійснювати добір ключових положень змісту будь-якого масиву документної інформації для всіх інформаційних процесів, а також виробити вміння передачі сутності певного питання у стислій формі.

1. Власова Г. В. Аналітико-синтетична переробка інформації: навч. посіб. / Г. В. Власова, В. І. Лутовинова, Л. І. Титова. — К. : ДАККІМ, 2006. — 290 с.
2. Жанры информационной литературы: обзор, реферат / А. А. Гречанин, И. Г. Здоров, В. И. Соловьев. — М. : Книга, 1983. — С. 199–318.
3. Короткий термінологічний словник із бібліографознавства та соціальної інформатики / Г. М. Швецова-Водка, Г. В. Сілкова, Л. О. Черепуха та ін. — К. : Кн. палата України, 1988. — 116 с.
4. Кочубей Л. До проблеми створення реферативного журналу України «Політика» / Л. Кочубей // Вісн. Кн. палати. — 1997. — №7. — С. 20–23.
5. Сілкова Г. В. Інформаційно-аналітичні дослідження як особливий аспект інформаційної діяльності / Г. В. Сілкова // Українська культура: минуле, сучасне та шляхи розвитку: міжвуз. зб. наук. пр. — К., 1997. — Вип. II. — С. 188–193.
6. Сілкова Г. В. Внесок РЖ «Політика. Політичні науки» у вдосконалення системи інформаційних ресурсів України / Г. В. Сілкова // Вісн. Кн. палати. — 1998. — № 10. — С. 17–18.
7. Сілкова Г. В. Інформаційно-аналітичні дослідження в структурі інформаційних ресурсів / Г. В. Сілкова // Вісн. Кн. палати. — 2001. — № 2. — С. 14–15.
8. Сорока М. Б. Національна система реферування української наукової літератури / М. Б. Сорока. — К. : Нац. б-ка ім. В. І. Вернадського, 2002. — 209 с.
9. Танатар Н. Інформаційно-аналітичні системи за ключовими фрагментами публікацій як основа для створення електронної бібліотеки соціально-політичного спрямування / Н. Танатар // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. Вернадського. — К., 2001. — Вип. 6. — С. 190–200.

МЕТОДИКА ИНФОРМАЦИОННОГО РЕФЕРИРОВАНИЯ КАК ПРЕДМЕТ ПРЕПОДАВАНИЯ

Среди разных способов свертывания содержания информации реферированию принадлежит особенная роль. Информационный реферат содержит сжатое изложение содержания первичного документа при условии сохранения его основных положений и выводов. Как информационная модель первичного документа реферат используется в разнообразных информационных процессах, поэтому владение методикой информационного реферирования является составным подготовкой специалистов информационных учреждений и издательских организаций. Учебная дисциплина «Методика реферирования» должна включать такие темы: «Теоретико-методические основы информационного реферирования», «Методы реферирования», «Виды информационных рефератов и особенности их подготовки».

METHOD OF INFORMATIVE REFEROUVANNYA HOW THE ARTICLE OF TEACHING IS

Reporting is a process of summary creating of a contest of primary document. The aim reporting is to render the main statements of the contest and the conclusion of a document. Often, in great deal of informative processes report take the place of a document. The workers of informative establishments and publishers have to posses the method of making informative report. In a branch of teaching «The method of reporting» is foreseen the teaching of such themes as: «Theoretical principals of reporting», «Methods of reporting», «Kinds of informative reports and peculiarities of their preparation».

Стаття надійшла 21.04.08

УДК 681.5.015+62.52

Б. В. Дурняк, І. М. Хмельницька

Українська академія друкарства

М. М. Луцків

Інститут поліграфії і папірництва Лодзької політехніки

МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ НЕСТАЦІОНАРНОЇ СТРІЧКОПРОВІДНОЇ ДІЛЯНКИ

Розглядається задача побудови математичної моделі натягу стрічки на ділянці, як нестационарного об'єкта регулювання, обумовленого зміною швидкості руху стрічки у широких межах. Подаються результати комп'ютерного симулювання.

Стрічкопровідні системи широко застосовуються у папероробній, текстильній, хімічній, поліграфічній та інших галузях промисловості. Такі машини й апарати ротаційного типу мають просту конструкцію і будуються як багатосекційні машини. Рухаючись послідовно на стрічковому матеріалі, виконуються різні технологічні операції, тому стрічкопровідна система доволі складна зі змінними параметрами, які залежать від швидкості роботи машини. Наявні моделі стрічкопровідних систем побудовані при певних припущеннях [1, 4], — неповні, тому що обмежуються їх можливості та унеможливується створення нових ефективних систем автоматичного керування стрічкопровідними системами, що погіршує якість продукції і призводить до зменшення робочих швидкостей машини.

Математична модель натягу стрічки на ділянці, яка є базою для побудови більш складних моделей стрічкопровідних систем, побудована за умови, що швидкість стрічки — стала [2]. Основний параметр моделі стрічкопровідної ділянки — це стала часу, яка залежить від довжини ділянки і швидкості руху стрічки, яка може змінюватись у доволі широких межах. Отож на основі таких моделей неможливо здійснити аналіз динаміки натягу стрічки при зміні швидкості. Наприклад, якщо відбувається пуск і виведення машини на робочу швидкість, то виникає актуальна проблема побудови математичної моделі натягу стрічкопровідної ділянки, як нестационарного об'єкта регулювання, обумовлена зміною швидкості руху стрічки у широких межах.

На сучасних рулонних ротаційних машинах стрічкопровідні системи управляються системами автоматичного керування. Створення ефективних систем керування можливе лише за умови наявності моделей стрічкопровідної системи, їх окремих пристроїв і складових елементів, що дають можливість відобразити й описати складні взаємозв'язки між механічними, електричними і технологічними параметрами й отримати залежності між досліджуваними змінними реальної системи.